

E-Sąd.

**E-doręczenia, rozprawy zdalne,
systemy teleinformatyczne
w sądownictwie. Komentarz
praktyczny**

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Rozdział 1. Uwagi wprowadzające do nowelizacji KPC, KPK, PrUSP oraz niektórych innych ustaw

1. Uwagi wstępne

Rozprawa odmiejscowiona istniejąca w polskiej procedurze cywilnej od 2015 r. oraz Portal Informacyjny, który funkcjonuje w sądach powszechnych już ponad dekadę, podczas pandemii zyskały nowe znaczenie i funkcje. Polskie sądownictwo w tym zakresie wyprzedza inne kraje Unii Europejskiej (por. *K. Dobrzeński, Kwestie organizacyjne działania centralnego systemu informatycznego w sądach, Analizy wymiaru sprawiedliwości, Warszawa 2019, s. 17–29*).

Regulacje dotyczące informatyzacji postępowania cywilnego zawarte są przede wszystkim w KPC, PrUSP, DorElektrU (art. 131² KPC), KWU, ZastRejU, KRSU, KSH. Unormowania regulujące postępowanie cywilne, np. rejestrowe, wieczystoksięgowe, znajdują się jednak w KPC.

Obecny model podstawowy informatyzacji postępowania cywilnego został zbudowany w oparciu o obszerną nowelizację KPC, tj. ZmKPC2015. Nowela ta weszła w życie z dniem 8.9.2016 r. i miała na celu wprowadzenie jednolitego modelu regulacji informatycznych w postępowaniu cywilnym (poza postępowaniami rejestrowymi). Model ten zakłada utworzenie przepisów ogólnych, umożliwiających wykorzystanie technik informatycznych w postępowaniu rozpoznawczym ogólnym oraz w jednym postępowaniu odrębnym, czyli elektronicznym postępowaniu upominawczym, oraz w zakresie wybranych czynności w postępowaniu egzekucyjnym.

Można także wskazać, że niejako odrębnym torem prowadzona jest informatyzacja postępowania rejestrowego w zakresie wpisu do rejestru przedsiębiorców KRS oraz w zakresie wniosku o wpis do ksiąg wieczystych składanych przez notariusza, komornika sądowego i dyrektora urzędu skarbowego, działającego jako organ egzekucyjny, w postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym przez KRZ. Rozwiązania zawarte w przepisach o informatyzacji postępowania rejestrowego, odbiegają od reguł ogólnych wytworzonych w podstawowym modelu normatywnym przyjętym w ZmKPC2015. Nowela KPC z 2015 r., jak wskazano wyżej, zawierała także przepisy dotyczące posiedzeń zdalnych (art. 151 § 2 KPC) oraz doręczeń elektronicznych (art. 131¹ KPC). Poza jednak elektronicznym postępowaniem upominawczym i postępowaniami rejestrowymi, przepis ten nie miał istotnego znaczenia dla doręczeń.

2. Rozprawa zdalna

Możliwość prowadzenia **rozprawy odmiejscowionej** istniała już przed wprowadzeniem szczególnych rozwiązań w DziałOsł-SARSCoV2U w sprawach cywilnych w sądach powszechnych oraz następnie w ZmKPC2021. Kodeks postępowania karnego natomiast nie przewiduje podobnej regulacji z uwagi na brak przepisów analogicznych do art. 151 § 2 KPC (przepis art. 177 § 1a KPK daje jedynie możliwość przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka za pomocą urządzeń technicznych umożliwiających przesłanie obrazu i dźwięku na odległość).

Dotychczas **możliwość „odmiejscowienia” rozprawy lub posiedzenia jawnego** regulował przepis **art. 151 § 2 KPC**, według którego przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia jawnego przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość. W takim przypadku uczestnicy postępowania mogą brać udział w posiedzeniu sądowym, gdy przebywają w budynku innego sądu, i dokonywać tam czynności procesowych, a przebieg czynności procesowych transmituje się z sali sądowej sądu prowadzącego postępowanie do miejsca pobytu uczestników postępowania oraz z miejsca pobytu uczestników postępowania do sali

sądowej sądu prowadzącego postępowanie. Przepis ten stanowi **odstępstwo od dotychczasowej zasady, że posiedzenia sądowe odbywają się w budynku sądowym**. Poza budynkiem sądowym posiedzenia odbywają się wtedy, gdy czynności sądowe muszą być wykonywane w innym miejscu albo gdy odbycie posiedzenia ułatwia przeprowadzenie sprawy lub przyczynia się do zaoszczędzenia kosztów postępowania. Przepisy KPC przewidują możliwość dokonania pewnych czynności sądowych poza budynkiem sądu, gdy np. zachodzi konieczność przesłuchania osoby dotkniętej chorobą lub kalectwem. Wówczas do przesłuchania dochodzi w miejscu, gdzie te osoby przebywają (art. 263 KPC), oraz gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia oględzin przedmiotu, który nie może być dostarczony do siedziby sądu [J. Bodio, w: A. Jakubecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego, t. I, Warszawa 2017, kom. do art. 293, 294, s. 280].

Przepis art. 151 § 2 KPC wprowadza natomiast możliwość przeprowadzenia, na zarządzenie przewodniczącego, **posiedzenia jawnego na odległość za pomocą wideokonferencji**. Nie ma wątpliwości, że przepis ten nawiązuje do art. 235 § 2 KPC, który umożliwił przeprowadzenie dowodu na odległość i został wprowadzony do KPC w celu dostosowania prawa polskiego do rozporządzenia (WE) Nr 861/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.7.2007 r. ustanawiającego europejskie postępowania w sprawie drobnych roszczeń (Dz.Urz. UE L Nr 199, s. 1 ze zm.). W sytuacji przeprowadzenia posiedzenia jawnego na odległość uczestnicy postępowania mogą brać udział w tym posiedzeniu, jeżeli przebywają w budynku innego sądu i mogą tam dokonywać czynności procesowych ze skutkiem procesowym. Przepis art. 151 § 2 KPC został wprowadzony ZmKPC2015 i wszedł w życie 8.9.2016 r. Od wejścia w życie powyższej nowelizacji, w żadnym sądzie w Polsce nie przeprowadzono posiedzenia jawnego na odległość, mimo że stosowano z powodzeniem przepis art. 235 § 2 KPC, przeprowadzając dowody na odległość. Przeszkodą we wprowadzeniu do praktyki sądownictwa cywilnego posiedzenia jawnego odmiejscowionego były względy natury organizacyjnej. Stosowanie bowiem tego przepisu wymagałoby „użyczenia” sali rozpraw dla stron i ich pełnomocników w budynku sądu w ich miejscu zamieszkania, aby mogli się połączyć z sądem prowadzącym postępowanie w sprawie, który ma swoją siedzibę w in-

Możliwość przeprowadzenia posiedzenia jawnego na odległość za pomocą wideokonferencji

nym mieście. Takie rozwiązanie, z oczywistych względów, czyli z powodu zagrożenia epidemicznego, a następnie stanu epidemii, nie mogło być zastosowane dla prowadzenia rozpraw czy innych posiedzeń jawnych, z uwagi na niebezpieczeństwo dla zdrowia osób uczestniczących w takim posiedzeniu. Stąd też pojawiła się wyżej przytoczona propozycja modyfikacji reguły z art. 151 § 2 KPC przez umożliwienie **wideo**konferencji z **innego miejsca niż budynek sądu** [J. Gołaczyński, D. Szostek, rekomendacje Wirtualnej Katedry Etyki i Prawa pt. Covid-19 eSądownictwo, <https://wkeip.pl/wkp/dokumenty/3691,Dokumenty.html> (dostęp: 6.7.2023 r.); zob. także: J. Gołaczyński, D. Szostek, Epidemia może przyspieszyć informatyzację sądów, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/informatyzacja-sadow-zdaniem-ekspertow-moze-byc-przyspieszona-w,499106.html> (dostęp: 31.3.2020 r.)]. W doktrynie wskazywano także, na gruncie art. 235 § 2 KPC, że dopuszczalność przeprowadzenia dowodu na odległość czy posiedzenia jawnego na odległość będzie miała wpływ na dynamikę postępowania cywilnego [B. Kaczmarek-Templin, Zasady procesowe a informatyzacja postępowania, w: I. Gil (red.), Transformacje postępowania cywilnego w postępowaniach wykonawczych, Sopot 2017, s. 287; A. Klich, w: J. Gołaczyński, D. Szostek (red.), Informatyzacja postępowania cywilnego. Komentarz, s. 187; A. Zalesińska, Wpływ informatyzacji na założenia konstrukcyjne procesu cywilnego, Warszawa 2016, s. 232; M. Uliasz, Zasada jawności sądowego postępowania egzekucyjnego, Warszawa 2018, s. 510 i n.].

Umożliwienie udziału stron, świadków, biegłych w posiedzeniu jawnym na odległość może się przyczynić do włączenia w proces sądowy tych osób, które do tej pory ze względu na konieczność osobistego stawiennictwa w sądzie rezygnowały z dochodzenia roszczeń na drodze sądowej. Następuje w ten sposób niwelowanie barier powodujących ewentualne wykluczenie prawne osób, które z powodu stanu zdrowia, stopnia niepełnosprawności są pozbawione możliwości osobistego udziału w rozprawie [zob. A. Klich, Możliwość wykorzystania protokołu elektronicznego i środków komunikacji na odległość na potrzeby postępowania dowodowego w sprawach cywilnych, w: K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek (red.), Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka, Warszawa 2016,

s. 89; *L. Goździaszek*, Zasada bezpośredniości i pisemności postępowania dowodowego w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 5 grudnia 2008 r., *PME* 2010, Nr 2, s. 28].

Przepis art. 151 § 2 KPC nie został uchylony, ale przepis art. 15zsz¹ KoronawirusU w brzmieniu ustalonym w ZmKPC2021 w art. 4 zmienił istotnie tę ustawę (z dniem 28.9.2023 r. uchylone zostały pkt 3 i 4 ust. 1 art. 15zsz¹, natomiast pozostałe ustępy zostaną uchylone z dniem 14.3.2024 r. na podstawie art. 28 pkt 2 ZmKPCPrUSP2023). Do uchwalenia ZmKPCPrUSP2023 nadal **zachodziła możliwość przeprowadzenia posiedzenia jawnego na odległość** w oparciu o przepis art. 151 § 2 KPC. Pod wpływem praktyki wytworzonej na podstawie art. 15zsz¹ przepis art. 151 KPC został zmieniony, aby możliwe było uczestnictwo stron i pełnomocników w posiedzeniu jawnym na odległość, ale z innego miejsca niż siedziba sądu. Rozwiązanie przewidujące bowiem rozprawę zdalną (odmiejscowioną) przewidziane w art. 15zsz¹ KoronawirusU okazało się bardzo praktyczne. Powrót do dotychczasowego art. 151 § 2 KPC spowodowałby wstrzymanie lub znaczne ograniczenie rozpraw zdalnych.

Przepis art. 15zsz¹ KoronawirusU stanowi, że w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii z powodu Covid-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich w sprawach rozpoznawanych według przepisów KPC rozprawę lub posiedzenie jawne przeprowadza się przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających ich przeprowadzenie na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (**posiedzenie zdalne**), z tym że osoby w nim uczestniczące, w tym członkowie składu orzekającego, nie muszą przebywać w budynku sądu. Poprzednia wersja tego przepisu przewidywała odbycie rozprawy lub posiedzenia jawnego na odległość, ale osoby w nich uczestniczące nie musiały przebywać w budynku sądu, chyba że przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego bez użycia powyższych urządzeń nie wywoła nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób w nim uczestniczących.

Dotychczas przepis ten stanowił, że **przeprowadzenie posiedzenia jawnego w drodze wideokonferencji jest zasadą i powinno być stosowane z pominięciem przepisu art. 151 § 2 KPC, w okresie po ogłoszeniu stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii z powodu Covid-19 i rok po ich ogłoszeniu**. Za ta-

Zmiany legislacyjne

Przeprowadzenie posiedzenia jawnego w drodze wideokonferencji jako zasada

kim ujęciem rozprawy zdalnej przemawia także art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 2 KoronawirusU, który stanowi, że od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego można odstąpić tylko w przypadku, gdy rozpoznanie sprawy na rozprawie lub posiedzeniu jawnym jest konieczne, a ich przeprowadzenie w budynku sądu nie wywoła zagrożenia dla zdrowia osób w nich uczestniczących, odstąpienie wymaga jednak zgody prezesa. Nie ma zatem wątpliwości, że przepis ten jednoznacznie wskazuje, iż rozprawa czy posiedzenie jawne przeprowadzone zdalnie stanowi obecnie zasadę, od której można odstąpić wyjątkowo, i to dodatkowo za zgodą prezesa sądu. Zasadę tę podkreślało także uprawnienie przewodniczącego, który mógł skierować sprawę na posiedzenie niejawne w celu rozpoznania sprawy, o ile nie można było przeprowadzić posiedzenia zdalnego (np. ze względów technicznych), a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie było konieczne (tak uchylony art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3). Decyzję w tym zakresie, czyli o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne, podejmował przewodniczący. W tym przypadku ustawodawca nie przewidział nawet zgody prezesa sądu na odstąpienie od rozprawy zdalnej. Z decyzji przewodniczącego musiało jasno wynikać, iż **nie było możliwości odbycia rozprawy zdalnej**, np. z powodów technicznych leżących po stronie sądu. W sytuacji bowiem, gdyby strona nie miała możliwości technicznych udziału w rozprawie, to z art. 15zsz¹ ust. 2 KoronawirusU wynika obowiązek sądu zapewnienia stronie lub osobie wezwanej **zapewnienia możliwości udziału w posiedzeniu zdalnym w budynku sądu**. Dotyczy to sytuacji, gdy strona lub osoba wezwana wykaże we wniosku, że nie posiada urządzeń technicznych umożliwiających udział w posiedzeniu zdalnym poza budynkiem sądu. W celu zapewnienia sobie udziału w rozprawie zdalnej w budynku sądu, strona lub osoba wezwana na posiedzenie jawne powinna złożyć **wniosek** w terminie 5 dni od dnia wezwania. A zatem jedynie względy techniczne leżące po stronie sądu mogły aktualizować przesłankę z art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 KoronawirusU, a nie przeszkody techniczne leżące po stronie stron postępowania lub innych osób wezwanych na posiedzenie. Ta okoliczność podkreśla jednoznacznie, że rozprawa zdalna jest sposobem procedowania o zasadniczym charakterze, od którego odstępstwa są ograniczone (zarówno odstępstwo przez przeprowadzenie rozprawy stacjonarnej,

jak i skierowania sprawy na posiedzenie niejawne). Nie jest tutaj także wymagana, jak poprzednio wobec rezygnacji z posiedzenia zdalnego, zgoda prezesa sądu. Oczywiście takie rozwiązanie może być uznane za sprzeczne z **zasadą jawności postępowania cywilnego** oraz z **zasadą publicznego rozpoznawania spraw**. Uniemożliwia bowiem udział w posiedzeniu niejawnym stronom i ich pełnomocnikom, które mogą jedynie złożyć oświadczenia na piśmie, ale nie mają już możliwości zwykłej interakcji w toku rozprawy. Istotne jest także i to, że jawność rozprawy sądowej przejawia się także w prawie udziału w niej w charakterze publiczności. **Publiczność na rozprawach sądowych** toczących się bez wyłączenia jawności czy nie przy drzwiach zamkniętych ma bowiem prawo przysłuchiwać się rozprawie, co stanowi także realizację zasady kontroli społecznej nad wymiarem sprawiedliwości. Odbycie się rozprawy na posiedzeniu niejawnym jest jednak dopuszczalne jedynie wówczas, gdy nie jest możliwe odbycie się wideokonferencji oraz rozprawy (posiedzenia jawnego) tradycyjnej, gdy nie ma zagrożenia dla zdrowia osób w niej uczestniczących. To podkreśla, że obecnie zasadą jest odbywanie rozpraw i posiedzeń jawnych w drodze wideokonferencji, w sposób określony w art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 1 KoronawirusU.

Przepis art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 1 KoronawirusU przewidywał pierwotnie, że ograniczenie jednoczesnej obecności w miejscu i czasie na rozprawie lub posiedzeniu jawnym dotyczyło także składu sędziowskiego. W omawianej redakcji tego przepisu (art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 3 – uchylony z dniem 28.9.2023 r.) to prezes sądu mógł zarządzić, że członkowie składu, z wyjątkiem przewodniczącego i referenta sprawy, mogą brać udział w posiedzeniu za pomocą środków komunikacji elektronicznej, z wyjątkiem posiedzenia, na którym dochodzi do zamknięcia rozprawy. W przypadku składu wielosobowego, na podstawie zarządzenia prezesa sądu, wydanego na podstawie art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 3 KoronawirusU, jedynie przewodniczący i referent uczestniczyli w rozprawie lub posiedzeniu jawnym, a pozostali członkowie składu za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej. Przy czym samo pojęcie „**środki komunikacji elektronicznej**” zostało zdefiniowane w ŚwiadUsłElektU. Artykuł 2 pkt 5 ŚwiadUsłElektU definiuje te środki w ten sposób, że są to: „rozwiązania techniczne, w tym urządzenia teleinforma-

Jawność postępowania cywilnego

Publiczność na rozprawach

Ograniczenie jednoczesnej obecności w miejscu i czasie na rozprawie lub posiedzeniu jawnym składu sędziowskiego

Środki komunikacji elektronicznej

tyczne i współpracujące z nimi narzędzia programowe, umożliwiające indywidualne porozumiewanie się na odległość przy wykorzystaniu transmisji danych między systemami teleinformatycznymi, a w szczególności pocztę elektroniczną”. Nie zachodziła zatem konieczność komunikowania się członków składu orzekającego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego przekaz obrazu i dźwięku na odległość, a jedynie wystarczający był zwykły komunikator internetowy, jak Messenger, WhatsApp, poczta elektroniczna itd. Wprowadzane wówczas rozwiązanie miało na celu zachowanie bezpieczeństwa składu sędziowskiego przez uniknięcie udziału w wielogodzinnej rozprawie czy posiedzeniu jawnym w małej sali rozpraw w wieloosobowym składzie. W sprawach cywilnych skład sędziowski zwykle jest jednoosobowy, nawet w sprawach odwoławczych, czyli w przypadkach, gdy przewodniczący był jednocześnie referentem, wówczas rozpoznanie sprawy odbywało się jednoosobowo. Przewodniczący i referent mogli procedować na rozprawie lub posiedzeniu jawnym, podczas gdy strony i ich pełnomocnicy uczestniczyli w niej w drodze wideokonferencji, albo gdy sąd ocenił, że nie ma zagrożenia dla zdrowia osób uczestniczących w rozprawie – w sposób tradycyjny.

Omawiany wyżej przepis uległ jednak zmianie. Obecnie art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 1 KoronawirusU jednoznacznie wskazuje, że wszyscy uczestnicy rozprawy lub posiedzenia zdalnego mogą w niej **uczestniczyć, będąc poza siedzibą sądu**, w tym także skład sędziowski. Rozprawa zdalna może się zatem stać „zdalną” dla wszystkich jej uczestników, także sędziów.

W ustawie z 28.5.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw nie zawarto jednak żadnych informacji, jak sędziowie mają uczestniczyć w posiedzeniu zdalnym, w jaki sposób mają wyrokować, jak przeprowadzić naradę, jaki będzie ich dostęp do akt sprawy? Odpowiedzi na to pytanie można szukać częściowo w art. 324 § 4 KPC, który stanowi, że w postępowaniu wszczętym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego wyrok może być utrwalony w systemie teleinformatycznym i opatrzone kwalifikowanym podpisem elektronicznym [Ł. Goździaszek, Informatyzacja postępowania cywilnego, w: *K. Flaga Gieruszyńska, J. Gołaczyński* (red.), *Prawo nowych technologii*, Warszawa 2021,

Możliwość uczestnictwa wszystkich uczestników rozprawy poza siedzibą sądu

Problematyka uczestnictwa sędziów w posiedzeniu zdalnym, sposobu wyrokowania, przeprowadzania narad oraz ich dostępu do akt sprawy

s. 140]. W kontekście brzmienia przepisu art. 125 § 2^{1a} wprowadzonego ZmKPC2019, zgodnie z którym Portal Informacyjny stanowi obecnie system teleinformatyczny realizujący funkcję doręczeń elektronicznych pism sądowych pełnomocnikom zawodowym, można rozważyć rozbudowanie funkcji Portalu Informacyjnego. Istnieje zatem potencjalna możliwość wydania w tym systemie wyroku na podstawie powołanego wyżej przepisu. Możliwość wydania wyroku w formie elektronicznej jest zarezerwowana jednak tylko dla spraw, w których **strona zainicjowała postępowanie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego** (dokonała wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego). Obecnie bowiem nadal nie został uruchomiony i udostępniony do użytku stronom system teleinformatyczny obsługujący postępowanie sądowe, także w zakresie wnoszenia pism procesowych w rozumieniu art. 125 § 2^{1a} KPC. I chociaż sędziowie ze składu orzekającego mogą uczestniczyć w rozprawie w innej lokalizacji niż budynek sądu, to jednak wyrok powinien być sporządzony nadal pisemnie, zgodnie z art. 324 § 1 i n. KPC. Po zakończeniu zatem rozprawy zdalnej czy posiedzenia jawnego w formie zdalnej, sędziowie powinni podpisać wyrok i go ogłosić, z wyjątkiem przewidzianym w art. 326 § 4 KPC.

Kolejnym problemem w przypadkach, gdy sędziowie zdecydowali się uczestniczyć w rozprawie zdalnie, jest **brak dostępu do akt sprawy**. Co do zasady, akta znajdują się w budynku sądu, ale za zgodą prezesa sądu akta mogą być wydane np. sędziemu w celu przygotowania się do sprawy. Zachodzi więc możliwość, że sędzia rozpoznający sprawę na rozprawie zdalnej posiada akta, to jednak w przypadku składów wieloosobowych takie rozwiązanie już nie będzie mogło być zastosowane.

Jak widać, brak systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe powoduje obecnie **brak akt elektronicznych sprawy**, do których dostęp zdalny mogą mieć wszyscy uczestnicy postępowania czy sędziowie ze składu orzekającego, strony i ich pełnomocnicy (możliwość tworzenia akt elektronicznych sprawy przewiduje już obecnie art. 53 § 1a–1c PrUSP). Według art. 53 § 1a i 1b PrUSP system teleinformatyczny obsługujący postępowanie sądowe, w którym tworzy się i przetwarza akta sprawy, utrzymuje Minister Sprawiedliwości, który jest także **administratorem** tego systemu.

Brak dostępu do akt

Brak akt elektronicznych sprawy

Należy też przypomnieć, że pochodzący od sądu dokument uzyskany z systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe ma **moc dokumentu wydanego przez sąd**, o ile ma cechy umożliwiające jego weryfikację w tym systemie (art. 53a § 1 PrUSP) (więcej w rozporządzeniu MS z 7.9.2016 r. w sprawie sposobu i cech umożliwiających weryfikację istnienia i treści pisma w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe, Dz.U. z 2016 r. poz. 1422).

Ustawodawca zrezygnował także z regulacji ograniczającej rozpoznanie sprawy na rozprawie (także zdalnej), czyli w sprawach, w których doszło już do przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, sąd mógł zamknąć rozprawę i wydać orzeczenie na posiedzeniu niejawnym po uprzednim odebraniu od stron lub uczestników postępowania **stanowisk na piśmie**. Przepis ten stanowił istotny wyjątek od wyznaczenia rozprawy lub posiedzenia jawnego tradycyjnie, czyli z udziałem sądu, stron i ich pełnomocników, i nawet w opisywanym w nim przypadku (przeprowadzenie w całości postępowania dowodowego), nie było konieczne wyznaczenie rozprawy lub posiedzenia jawnego w drodze wideokonferencji. Rodziło się pytanie, czy przepis ten odnosił się wyłącznie do rozprawy przed sądem I instancji, skoro w II instancji przy obecnym modelu apelacji (*apellatio com beneficio novorum*) sąd odwoławczy jest także sądem obowiązującym do merytorycznego rozpoznania sprawy, oczywiście w granicach zarzutów i wniosków apelacyjnych. Wątpliwości były tym większe, że kolejny przepis art. 15zsz³ KoronawirusU przewidywał (uchylony następnie ZmKPC2021, która weszła w życie 3.7.2021 r.), iż przepis art. 374 KPC stosuje się również do apelacji wniesionych przed dniem 7.11.2019 r., o ile sąd nie uzna za konieczne przeprowadzenie rozprawy, jak również gdy strona wносиła o jej przeprowadzenie lub o przeprowadzenie niepodlegającego pominięciu dowodu z zeznań świadków lub przesłuchania stron. Wtedy **wniosek o przeprowadzenie rozprawy** należało złożyć w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne. Oczywiście w przesłanym zawiadomieniu należało pouczyć stronę niezastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną RP o prawie i terminie złożenia wniosku.

Brak regulacji
ograniczającej
rozpoznanie sprawy
na rozprawie

Z systematyki przepisów KoronawirusU można było wnioskować, że w każdej sprawie rozpoznawanej według przepisów KPC, czyli zarówno przed sądem I, jak i II instancji, sąd może zamknąć rozprawę i po odebraniu stanowisk stron wydać w sprawie orzeczenie, o ile oczywiście zostało już przeprowadzone postępowanie dowodowe w całości. W jakim zatem celu ustawodawca przewidywał w art. 15zszs³ ust. 1 KoronawirusU (w brzmieniu ustalonym przez Dział OsłSARSCoV2U), skoro art. 374 KPC zezwalał sądowi II instancji na rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym, jeżeli żadna ze stron w apelacji czy w odpowiedzi na apelację nie złożyła wniosku o wyznaczenie rozprawy. Przepis art. 15zszs² KoronawirusU całkowicie by wystarczył dla osiągnięcia tego samego celu, jakim – zdaje się – było wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym w sytuacji, gdy postępowanie dowodowe zostało już w całości przeprowadzone. Formułowano jednak wątpliwości, czy w sprawach apelacyjnych stosujemy dotychczasowy przepis art. 374 KPC [J. Gibiec, w: J. Gołaczyński, D. Szostek (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Warszawa 2019, s. 282; M. Michalska-Marciniak, w: T. Zembrzusi (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II, Warszawa 2020, s. 846], czyli odstąpienie od rozprawy apelacyjnej jest uzależnione od **braku wniosku strony**, z tą modyfikacją wprowadzoną omawianą ustawą, że przepis art. 374 KPC będzie miał zastosowanie także do apelacji wniesionych przed 7.11.2019 r. (czyli przed wejściem w życie ZmKPC2019).

Wydaje się, że istotnie chodzi tu o rozróżnienie sytuacji, gdy sąd rozpoznaje sprawę w I i w II instancji. W II instancji nadal **wola stron** jest decydująca, czy sąd będzie mógł rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym czy na rozprawie. Takie rozwiązanie może budzić wątpliwości z uwagi na to, że w postępowaniu przed sądem I instancji wola stron nie ma znaczenia dla możliwości skierowania sprawy na posiedzenie niejawne w celu wydania orzeczenia w sprawie, o ile jednak postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone w całości.

Nowelizacja

Nowela z 28.5.2021 r. uchyliła jednak przepis art. 15zszs³, który jak wyżej wskazano, przewidywał rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym, także w odniesieniu do apelacji wniesionych przed dniem 7.11.2019 r. Oznacza to, że obecnie odnośnie do każdej apelacji, niezależnie od daty jej wniesienia, czyli przed wejściem w życie nowelizacji KPC z 4.7.2019 r., czy po tej dacie, zastosowanie będzie miał przepis art. 15zszs¹ ust. 1–3 KoronawirusU.

Posiedzenie
niejawne jako
wyjątek dla
rozprawy zdalnej

Kolejnym wyjątkiem dla rozprawy zdalnej (posiedzenia jawnego) był uregulowany w uchylonym już art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 3 KoronawirusU wypadek, gdy **przewodniczący zarządził przeprowadzenie posiedzenia niejawnego** (w sytuacji, gdy posiedzenia zdalnego nie można przeprowadzić, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne). Nie było zatem możliwości, aby strona powołała się w sprawach apelacyjnych na przepis art. 374 KPC i zażądała przeprowadzenia rozprawy, w sytuacji, gdy przewodniczący uznał, że rozprawa nie jest konieczna dla rozpoznania sprawy, a nie było możliwości przeprowadzenia rozprawy zdalnie (z przyczyn technicznych leżących po stronie sądu). Przepis ten należy jednak ocenić negatywnie. Skierowanie sprawy na posiedzenie niejawne w apelacji, w sytuacji, gdy KPC w tym zakresie przewiduje prawidłowe uregulowanie uzależniające możliwość rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym w zakresie apelacji od braku sprzeciwu stron (z wyjątkiem nieważności postępowania) gwarantowało stronom prawo do sądu przez prawo do udziału w rozprawie.

Zasada jawności
postępowania

Zasadą bowiem jest jawność postępowania cywilnego, realizowana m.in. przez rozpoznanie sprawy jawnie. Wyróżnia się w doktrynie postępowania cywilnego **zasadę wewnętrzną i zewnętrzną jawności postępowania cywilnego** (K. Gajda-Roszczyńska, Zasada jawności, s. 17; Z. Cieślak, Podstawy aksjologiczne jawności w postępowaniu cywilnym, Iustitia 2013, Nr 1, s. 131 i n.; M. Uliasz, Zasada jawności sądowego postępowania egzekucyjnego, Warszawa 2018, s. 164 i n.). Jawność ma gwarantować prawidłowość postępowania cywilnego i oddziałuje na kształtowanie się sytuacji procesowej strony i uczestników postępowania oraz wpływ na działalność organu procesowego. Jawność stanowi warunek *sine qua non* realizacji uprawnień, ciężarów i obowiązków procesowych w postępowaniu

cywilnym. Tajność postępowania cywilnego byłaby zatem sprzeczna z istotą tego postępowania i jego celem (*J. Lapierre, J. Jodłowski, Z. Resich, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, Postępowanie cywilne, Warszawa 2016, s. 26*). Jawność postępowania cywilnego wobec stron postępowania (jawność wewnętrzna) wynika z takich gwarancji jak prawo do udziału w czynnościach procesowych, prawo do informacji o tych czynnościach oraz prawo dostępu do akt sprawy. Jeżeli strona lub inny uczestnik postępowania może być obecna na rozprawie oraz może zapoznawać się z czynnościami, które są podejmowane przez sąd w sprawie, to uzyskuje ona rzeczywistą możliwość wykonywania swoich praw procesowych (*A. Góra-Błaszczkowska, Zasada równości stron, Warszawa 2018, s. 131*). Z tych względów wprowadzone w uchylonym art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 KoronawirusU rozwiązanie należy ocenić negatywnie.

W celu umożliwienia stronom udziału w rozprawie zdalnej ustawodawca wprowadził art. 15zsz¹ ust. 2 KoronawirusU, na podstawie którego na wniosek strony lub osoby wezwanej zgłoszony na co najmniej 5 dni przed wyznaczonym terminem posiedzenia zdalnego, sąd zapewni jej możliwość udziału w posiedzeniu zdalnym w budynku sądu, jeżeli strona lub osoba wezwana wskaże we wniosku, że **nie posiada urządzeń technicznych** umożliwiających udział w posiedzeniu zdalnym poza budynkiem sądu. Takie rozwiązanie jest konieczne, aby zapewnić udział stron i innych osób w postępowaniu sądowym, w którym obecnie rozprawa lub posiedzenie jawne, co do zasady, odbywa się zdalnie.

Ustawą z 9.3.2023 r. dokonano także zmiany KoronawirusU. Zmiany nią wprowadzone w art. 15zsz¹ w ust. 1 pkt 3 i 4 obowiązywały *de facto* w okresie od 15.4.2023 r. do 28.9.2023 r., z uwagi na ich uchylenie na podstawie art. 28 pkt 2 ZmKPCPrUSP2023. Artykuł 15zsz¹ w obecnym brzmieniu zostanie uchylony z dniem 14.3.2024 r. Zmiany odnosiły się do organizacji rozprawy lub posiedzeń, przewidziano, że w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu Covid-19 oraz w ciągu roku od odwołania tego z nich, który obowiązywał jako ostatni, w sprawach rozpoznawanych według KPC rozprawę lub posiedzenie jawne przeprowadza się przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość, z jedno-

Wniosek strony lub osoby wezwanej mający zapewnić możliwość udziału w posiedzeniu zdalnym w budynku sądu

Zmiany wprowadzone ZmKPC2023

czesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (posiedzenie zdalne). Przy tym, osoby w nim uczestniczące, w tym członkowie składu orzekającego, nie muszą przebywać w budynku sądu. Nie ma tu zatem zmiany merytorycznej w stosunku do poprzedniej regulacji. Przewidziano jednak, że od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego można odstąpić tylko w przypadku, gdy rozpoznanie sprawy na rozprawie lub posiedzeniu jawnym jest konieczne, a ich przeprowadzenie w budynku sądu nie wywoła nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób w nich uczestniczących. W tym zakresie decyzję podejmuje przewodniczący, ustalając, czy rozpoznanie sprawy na rozprawie lub posiedzeniu jawnym w trybie stacjonarnym nie wywoła nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób w nich uczestniczących, czyli stron, pełnomocników, świadków, biegłych i składu orzekającego. Jednocześnie utrzymano możliwość rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym. I tak, przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne i żadna ze stron nie sprzeciwiła się rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne; w przesyłanym zawiadomieniu należy pouczyć stronę niezastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej o prawie i terminie do złożenia sprzeciwu. Możliwe było zatem skierowanie sprawy na posiedzenie niejawne, gdy nie zachodziła możliwość przeprowadzenia rozprawy zdalnej, a rozpoznanie sprawy na rozprawie w budynku sądu nie było konieczne i gdy strony, będąc pouczone, nie wniosły sprzeciwu wobec rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym. Na wniosek strony lub osoby wezwanej, zgłoszony, na co najmniej 5 dni przed wyznaczonym terminem posiedzenia zdalnego, sąd zapewni jej możliwość udziału w posiedzeniu zdalnym w budynku sądu. Warunkiem jest wskazanie przez stronę lub osobę wezwaną we wniosku, że nie posiada urządzeń technicznych umożliwiających udział w posiedzeniu zdalnym poza budynkiem sądu. Sąd ma obowiązek pouczyć osobę wezwaną oraz stronę niezastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej

o treści ust. 2 przy doręczeniu pierwszego zawiadomienia o terminie posiedzenia zdalnego. Przepisu ust. 1 pkt 4 nie stosuje się do spraw prowadzonych na podstawie PrUpad i PrRestr (przepis uchylony z dniem 28.9.2023 r. na podstawie art. 28 pkt 2 ZmKPCPrUSP2023).

Na mocy ZmKPC2023 zgodnie z uchylonym już art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 KoronawirusU utrzymano także reguły dotyczące składu sądu podczas stanu pandemii czy zagrożenia pandemią z powodu Covid-19. I tak, w I i II instancji sąd rozpoznawał sprawy w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem spraw rozpoznawanych w składzie jednego sędziego i dwóch ławników, ale prezes sądu mógł zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uznał to za wskazane ze względu na szczególną zawziętość lub precedensowy charakter sprawy. Zmiana w art. 15zsz¹ KoronawirusU modyfikowała zatem zasady rozpraw i posiedzeń jawnych odbywanych zdalnie oraz reguł zarządzenia o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym. Zasadniczo, rozprawa lub posiedzenie jawne przeprowadzane były nadal przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Ustawodawca wprowadził ustawową definicję takiej rozprawy, nazywając ją zdalną. Rozprawa zdalna według art. 15zsz¹ KoronawirusU polega na tym, że osoby w niej uczestniczące, w tym członkowie składu orzekającego, nie muszą przebywać w budynku sądu. Nadal zatem rozprawa zdalna odbywać się będzie w ten sposób, że wszystkie osoby w niej uczestniczące, czyli strony, sąd, pełnomocnicy, przedstawiciele ustawowi, świadkowie, biegli nie muszą przebywać w budynku sądu. Dotyczy to także składu sędziowskiego, który także może uczestniczyć w rozprawie zdalnie. Przewidziano ponadto wyjątek od rozpoznania sprawy na rozprawie zdalnej, ale tylko w sytuacji, gdy rozpoznanie sprawy na rozprawie lub posiedzeniu jawnym jest konieczne, a ich przeprowadzenie w budynku sądu nie wywoła nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób w nich uczestniczących. Zmiana dotyczyła natomiast pkt 3 i 4 art. 15zsz¹ ust. 1 KoronawirusU. Przewodniczący mógł zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie było konieczne, a żadna ze stron nie sprzeciwiała się rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym

[Przejdź do księgarni →](#)